

MIROSLAV HOLUB ACHILLES A ŽELVA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Achilles a želva

Achilles nedohoní želvu

— ZENON Z ELLEY

V saténovém stínu olivovníku
Zenon potřásá hlavou.

Neboť Achilles klesá vysílením
jako pes, který stíhal svůj ocas,
a želva putuje dál
zahrabat se do písku,
klást vejce,
chcípnout,
narodit se,
přeplavat Hellespont,
ohryzat devaterník.

leze
věčnost.

V saténovém stínu olivovníku,
potřásaje hlavou,
umírá Zenon.

Se zlatými holeněmi,
skvělý a slavný,
vstává a jde vstříc poslednímu boji
Achilles.

Zenon potřásá hlavou.

Neboť Achilles neuběhne ani tisíc metrů
a želva

Ale
jak se jmenuje
ta želva?

(HOLUB, Miroslav. *Achilles a želva*. Praha: Městská knihovna, 2020. ISBN 978-80-274-0936-5)

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Báseň Achilles a želva je první báseň z druhé části sbírky.

I – uvedeno citátem Carla Sandburga

Noc v ulicích – obrazy z nočního města, např. zvuky ptáků z obchodu

Přehrada – motivy vody a města

Operace – motivy operace a lidské práce

II – uvedeno dvěma citáty

Achilles a želva – báseň o antickém paradoxu filozofa Zenona z Eleje

Dobytí pólu – kam všude vedou lidské kroky

Uzávěrka – cesta kroků a odkaz na Franze Kafku (účetní K.)

Napoleon – o relativitě historie

Voják – o místě, kde umíral voják

Kaprál, který probodl Archimeda – motivy z matematiky

Muž v holínkách – válečný motiv

Alexander Veliký – reakce na informaci, že AV plakal, když zjistil, že jsou ve vesmíru jiné světy (které zřejmě nedobude)

Objev pračlověka – o člověku, který objevil kostru pračlověka, ale několik let to tajil

Jeanne d'Arc – o tom, co se stalo po smrti Johanky z Arku

Umřela večer – co všechno ještě stihla mrtvá žena po smrti

Svatý Sebastián – o utrpení sošky v kostele
Karcinom plic – o vážné nemoci
Mucius Scaevola – o starověkém atentátníkovi, který se pokusil zabít krále
Hod boží velikonoční: starý host – o muži, kterého vyhodili z kavárny
Goethe – o Goethově smrti (stihl toho ještě hodně)
Chlapec chytající motýly – jak chlapec chytal celý život motýly, až nastalo stáří
Michelangelo staví průčelí San Lorenza – jak se sochař chystal na kamennou stavbu, k níž nakonec nedošlo
Pět minut po náletu – o pocitech ženy, která přišla při náletu o manžela a děti
Sokrates – o tom, jakými způsoby měli odstranit filozofa, a že je mezi lidmi mnoho Sokratů
Musulmani – (musulman = výraz, který používali dozorcí v koncentračních táborech pro podvyživené, slabé vězně) o ohromném množství umučených a popravených
Lenin – o jednom podpisu, který ovlivnil dějiny
Funkcionář – kterak se funkcionář bije za masy a pořád pracuje
Majakovský – o mluvčím, který prosazuje revoluci
Brigáda – co všechno vystavěli brigádníci
Einstein – o fyzikově jedinečnosti a vizionářských schopnostech
Zlepšovatelé – o těch, kteří nezištně bádají a vylepšují různé stroje
Galileo Galilei – promluva GG prostrádaná napětím, zda skutečně odvolá své tvrzení, že se Země točí
Astronauti – o jejich odvaze
III – uvedeno citátem Paula Eluarda
Výbuch – po výbuchu všichni udělají všechno pro nápravu
Doma – motivy stáří
Uvnitř – motiv Prahy, lásky a další
Muzika – o muzicírování v hospodě
Hlasy v krajině – odkazy na různá povolání a výrobky
Panoráma Prahy – o čem všem vypovídá Praha, kdo a co se k ní váže
Televize – v televizi je možné vidět vše, i sebe

- **téma a motiv**

téma: známý filozofický paradox

motivy: olivovník, želva, Achilles, filozof Zenon

- **časoprostor**

prostor: není zmíněn; Řecko

čas: není zmíněn, antika

- **kompoziční výstavba**

Sbírka je rozdělena na tři části označené římskou číslicí. Nejvíce básní obsahuje druhá část, nejméně první část.

- **literární forma, druh a žánr**

poezie, lyricko-epický, lyricko-epické básně

- **lyrický subjekt**

V básni Achilles a želva vševědoucí vypravěč, který popisuje příběh Achilla, želvy a Zenona.

- **postava**

Achilles – postava z řecké mytologie, válečník – trójská válka, jeho jediným zranitelným místem je pata (→ Achillova pata)

- vysílený, skvělý a slavný, svádí svůj poslední boj s želvou

želva – putuje dál, řídí se přírodou (chce naklást vejce, má hlad), leze pomalu, je bezejmenná
 Zenón z Eleje – asi 490–430 př. n. l., starořecký filozof, proslavil se svými paradoxy; přemýšlí a umírá pod olivovníkem

- **vyprávěcí způsoby**

pouze pásmo lyrického subjektu v er-formě

- **typy promluv**

monolog lyrického subjektu

- **veršová výstavba**

Báseň se skládá z 5 slok/strof a je psaná nerýmovaným veršem.

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

výčet	<i>želva putuje dál / zahrabat se do písku, / klást vejce, / chcípnout, / narodit se, / přeplavat Hellespont, / ohryzat devaterník</i>
starý název	<i>Hellespont je úžina, dnes známá pod názvem Dardanely</i>
expresivní slovo	<i>chcípnout</i>
odborný název	<i>devaterník (nenáročná trvalka)</i>
přechodník	<i>potřásaje</i>
aluze (odkaz)	<i>se zlatými holeněmi (odkaz na Achillovu patu)</i>
řečnická otázka	<i>Ale / jak se jmenuje / ta želva?</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

epiteton	<i>saténový stín</i>
opakování verše	<i>V saténovém stínu olivovníku (1. strofa, 3. strofa); Zenon potřásá hlavou (1. strofa, 2. strofa)</i>
přirovnání	<i>Achilles klesá vysílením / jako pes, který stíhal svůj ocas</i>
kontrast	<i>chcípnout, / narodit se,</i>
hyperbola	<i>želva / leze / věčnost</i>
metafora	<i>jde vstříc poslednímu boji (= jde do boje)</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- polovina 20. století a 2. polovina 20. století

Miroslav Holub (1923–1998)

- básník, povoláním lékař-imunolog
- rodiče právník a učitelka jazyků
- vyrostl a maturoval v Plzni, byl totálně nasazen
- začal studovat Přírodovědeckou fakultu UK, přešel na Lékařskou fakultu
- navštěvoval i přednášky z filozofie a historie
- po vysoké škole pracoval jako patolog, poté pracoval v Biologickém ústavu Československé akademie věd – zabýval se imunologií
- často cestoval (Anglie, Irsko, Západní Německo, Francie, Řecko, Čína, Indie, Izrael, Austrálie, Mexiko, USA) a někde i pobýval delší dobu pracovně

- celkem vydal kolem 20 básnických sbírek, vyšlo souborné čtyřsvazkové dílo

- publikoval v časopise Květen
- nejpřekládanější český básník (přeložen do 16 jazyků)
- tematika vědy a medicíny
- téměř vždy užívá nerýmovaný volný verš
- jeho tvorba je označovaná jako „poezie všedního dne“

poezie:

Denní služba – 1958, první sbírka

Slabikář – 1961

Anamnéza – 1964, výbor z básní

Události – 1971

Naopak – 1982, v nucené přestávce nesměl publikovat

próza:

Anděl na kolečkách, Žít v New Yorku, Ne patrně NE, O příčinách porušení a zkázy těl lidských atd.

- **literární / obecně kulturní kontext**

Poezie všedního dne

- 2. polovina 50. let, autoři kolem časopisu Květen
- poezie srozumitelná všem vrstvám
- tematicky čerpá ze všedního života
- volný verš, jednoduchý jazyk, často popisnost
- zástupci: Miroslav Florian, Jiří Šotola, Karel Šiktanc, Miroslav Holub

Jiří Šotola (1924–1989)

- básník, prozaik, dramatik, herec, divadelní režisér
- vystudoval herectví na DAMU (hrál a režíroval v Hradci Králové)
- šéfredaktor časopisu Květen
- asi 5 let nesměl publikovat

Kuře na rožni, Tovaryšstvo Ježíšovo – nejznámější romány

Karel Šiktanc (1928–2021)

- básník, autor pohádek, textař, scenárista, novinář (Mladá fronta), překladatel, držitel medaile Za zásluhy
- motivy vyhlazení Lidic (sousední vesnice s mnoha kamarády)
- za normalizace v nemilosti, publikoval v samizdatu
- sbírky *Šarlat* (Státní cena za literaturu), *Zimoviště* (Magnesia Litera)

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

popisný, vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Achilles a želva – podle jedné z básní

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Jednoduchý jazyk, tematika (věda a medicína) jsou stále aktuální.

- **pravděpodobný adresát:**

Kdokoli, kdo má rád moderní poezii.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Sbírka vyšla v roce 1960, jde o druhou autorovu sbírku.

- **tematicky podobné dílo:**

Jiné autorovy sbírky nebo jiné sbírky autorů poezie vředního dne.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatizací:**

Není.